

Naše lilijeve

Bojan Kofler

Lilijeve (rod Lilioceris) so tako kot ostali lepenci (Chrysomelidae) rastlinojede vrste hroščev. Hranijo se z listi, bolj redko pa tudi s stebli svojih hranilnih rastlin in to tako odrasli osebkami kot tudi ličinke. Larve zaradi svojih velikih potreb po prehranjevanju napravijo veliko večjo škodo kot odrasle živali. Na njihovem jedilniku so raznorazne samonikle in gojene vrste lilij, logarice, šmarnice, salomonov pečat, pa tudi kulturne rastline kot so drobnjak, česen, čebula in hortikulturne izpeljanke zadnjih dveh. Kot take so lilijeve občasno torej tudi velik škodljivec v naših vrtovih in industrijskih nasadih.

Odrasli osebkami odlagajo jajca na spodnjo stran listov. Izlegle ličinke se med odrasčanjem zaščitijo pred ptiči in drugimi plenilci z debelim fekalnim ovojem. Ko odrastejo, se zabubijo v zemlji. Na leto imajo (odvisno od vrste) 1–3 generacije. Prezimijo v tleh kot bube ali kot odrasli osebkami. Imajo tako imenovani stridulacijski organ, ki jim omogoča škripajoče oglašanje, kadar se čutijo ogrožene.

Ljubijo odprte, dobro osončene habitate, obronke gozdov, obale vodnih teles, pa tudi različne, od človeka preoblikovane habitate, kot so travniki, polja, vrtovi, parki itd.

Od več kot 100 opisanih vrst so v Sloveniji prisotne 4: Lilioceris lili, Lilioceris merdigera, Lilioceris schneideri in Lilioceris tibialis.

Lilijevka na hranilni rastlini. Foto: Miroslava Kofler

Ličinki pri hranjenju. Foto: Miroslava Kofler

Biološke raziskave

Lilijevke je avtor iskal predvsem na Škofjeloškem (v manjši meri pa tudi v drugih predelih Slovenije) predvsem povsod tam, kjer uspevajo lilije, torej na vrtovih, obrobju gozdov, v svetlih gozdovih, na gozdnih jasadah, ob gozdnih poteh, na travnikih, pašnikih, vrtovih, parkih in nasadih. Vse od ravnin do gorskega sveta. Najboljši ulov je bil ob toplih, sončnih dnevih. Nabiral jih je na listih in steblih hranilnih rastlin. Če se jim je približeval sunkovito, so se že na razdalji nekaj metrov vrgle na tla in se skrile v podrasti. Ob počasnem približevanju so se skrile tako, da so se pomaknile na spodnjo, nevidno stran listov ali na drugo, nevidno stran stebela. Z nekaj vaje in nekaj ročne spretnosti jih je bilo mogoče uspešno loviti kar z golo roko.

Primerke je avtor nabral, prepariral, določil in kolekcioniral. Shranjeni so v privatni zbirki CBKS (Zbirka Bojan Kofler, Škofja Loka, Slovenija).

V nadaljevanju so podani rezultati avtorjevih dolgoletnih raziskav (številke v oklepaju pri navajanju najdb pomenijo število ulovljenih moških in ženskih primerkov):

Lilioceris lili

Scopoli, 1763

Razširjenost in biologija: Škrlatna lilijevka je evrazijska vrsta. Na severu Evrope seže do Danske, srednje Švedske in južne Finske. Najdemo jo tudi v severnih predelih Afrike. Vrsta je velika 6–9 mm. Samice odložijo okrog 300 jajčec (posamezno ali v skupinah) zlasti na liste *Lilium mortagon* (turška lilija), pa tudi na *Lilium candidum* (bela lilija), *Fritillaria imperialis* (cesarski tulipan), *Convallaria majalis* (šmarnica) in *Maianthemum canadense* (kanadska senčnica). Jajčeca so dolga približno 1 mm, cilindrične oblike in obarvane oranžnordeče. Ličinke se izležejo po enem tednu. Podobne so golim polžem. Obdajo se z mastno prevleko iz svojih iztrebkov, ki zakrije vpadljivo barvo njihovega telesa in jih tako zaščiti pred plenilci. Po tretji levitvi ličinke dosežejo velikost okrog 10 mm. Sedaj se zabubijo v podzemeljski kamrici, kjer se preobrazijo v odraslo žival. Vrsta ima na leto 1–3 generacije. Prezimijo hube ali odrasli hrošči. So sposobni letenja, vendar letajo zelo redko.

V Evropi je vrsta tudi priložnostni škodljivec predvsem v nasadih različnih vrst gojenih

lilij. Pomotoma je bila, verjetno ob trgovanju s čebulicami in rezanim cvetjem, zanesena v Severno Ameriko, kjer se ob odsotnosti naravnih sovražnikov hitro širi. Povzroča precejšno škodo v tamkajšnjih nasadih gojenih lilij.

Po zunanjem izgledu je vrsta zelo podobna ostalim trem vrstam lilijevk, se pa od njih razlikuje po tem, da ima edina popolnoma črne noge.

Najdbe: Lubnik (Soteska, 400 m), 11. 6. 2020 (1

♀); Mače pri Predvoru (Kozjek, 850–1000 m), 19. 6. 2019 (3 ♀); Radlje ob Dravi, 1. 5. 1985 (3 ♂, 7 ♀), 1. 5. 1986 (1 ♂), 1. 6. 1986 (1 ♀); Slavnik, 12. 6. 2017 (1 ♂, 1 ♀); Škofja Loka, 20. 6. 1982 (3 ♀), 5. 1984 (1 ♀), 20. 4. 1992 (1 ♂), 1. 5. 1999 (2 ♀), 15. 7. 2008 (1 ♂, 2 ♀); Škofja Loka (Matjaževa dolina, 380 m), 21. 4. 2018 (2 ♂); Škofja Loka (Podlubnik, 365 m), 2. 4. 2017 (3 ♂), 28. 4. 2020 (1 ♂, 1 ♀), 25. 5. 2020 (2 ♀).

Lilioceris lili. Naravna velikost: 7 mm. Foto: Miroslava Kofler

Liliocerus merdigera

Linnaeus, 1758

Liliocerus merdigera.
Naravna velikost: 6,7 mm.
Foto: Miroslava Kofler

Razširjenost in biologija: Evropska vrsta, pogosta zlasti na Češkem, Slovaškem, v Franciji, Nemčiji, Italiji, Luksemburgu in Rusiji. Prisotna jo tudi na Daljnem vzhodu, in sicer na Kitajskem, Japonskem in Tajvanu. Zanešena je bila v Brazilijo in Mehiko.

Srečamo jo na obrobjih gozdov, na poljih in v vrtovih na *Lilium* (lilijah) in *Allium* (lukih), na *Convallaria majalis* (šmarnica), *Polygonatum multiflorum* (salomonov pečat) in na *Maianthemum bifolium* (dvolistna senčnica). Vrsta se občasno pojavlja masovno in takrat povzroča gospodarsko škodo predvsem v nasadih čebule (*Allium cepa*) in česna (*Allium sativum*).

Odrasli osebki so veliki 6–8 mm in prezimijo v tleh. Pojavijo se v aprilu in maju in jih lahko vidimo vse do septembra. Po parjenju samice odlagajo jajčeca v skupkih po 6 na spodnjo stran listov njihovih hranilnih rastlin. V enem do dveh tednih se izležejo ličinke. Po mesecu hranjenja se sedaj odrasle ličinke

zabubijo v tleh. Po nadaljnjih treh tednih se pojavijo odrasli osebki.

Po zunanjem izgledu je vrsta zelo podobna ostalim trem vrstam lilijevk. Od *Liliocerus lilii* in *Liliocerus tibialis* se loči po rdeče-črno obarvanih golenih, od *Liliocerus schneideri* pa po drugače oblikovani konici penisa pri samcih in po drugače oblikovani spermateki pri samicah.

Najdbe: Lubnik (Soteska, 400 m), 4. 5. 2020 (1 ♂); Nanos, 23. 5. 2016 (1 ♀); Škofja Loka, 20. 6. 1992 (1 ♂), 6. 6. 1996 (1 ♀).

Liliocerus schneideri

Weise, 1900

Liliocerus schneideri.
Naravna velikost: 8,7 mm.
Foto: Miroslava Kofler

Razširjenost in biologija: O vrsti poročajo iz Italije, Francije, Avstrije, Švice in z Madžarske. O najdbah iz Slovenije do sedaj ni bilo poročil, čeprav je pri nas pogostna. Avtorji so jo očitno zamenjavali s podobno *Liliocerus merdigera*. Najdemo jo

zlasti na *Lilium mortagon* (turška lilija) in *Lilium carnolicum* (kranjska lilija ali zlato jabolko).

Po zunanjem izgledu je vrsta zelo podobna ostalim trem vrstam lilijevk. Od *Liliocerus lili* in *Liliocerus tibialis* se loči po rdeče-črno obarvanih golenih, od *Liliocerus schneideri* pa po drugače oblikovani konici penisa pri samcih in drugače oblikovani spermateki pri samicah.

Najdbe: Blegoš (gozdna pot, 1200 m), 20. 7. 2020 (2 ♂, 2 ♀); Blegoš (gozdna pot, 1400 m), 20. 7. 2020 (1 ♂, 1 ♀); Davča (Jurež, 1020 m), 12. 7. 2020 (1 ♂, 3 ♀); Lubnik (Soteska, 400 m), 4. 5. 2020 (6 ♂, 2 ♀), 23. 5. 2020 (1 ♂, 2 ♀), 11. 6. 2020 (2 ♂, 4 ♀), 21. 8. 2020 (1 ♂); Mače-Preddvor (Kozjek, 850–1000 m), 19. 6. 2019 (1 ♂, 2 ♀); Martinj Vrh (rob gozda, 900 m), 9. 6. 2017 (1 ♂); Porezen (gozd/travnik, 1250–1500 m), 12. 7. 2020 (4 ♂, 5 ♀); Ratitovec (Gladki vrh, 1500 m) 17. 6. 2017 (2 ♂, 1 ♀), 12. 6. 2020 (1 ♀); Ratitovec (Razor, 1300 m), 14. 7. 2020 (1 ♂); Slavnik, 12. 6. 2017 (2 ♂); Škofja Loka, 20. 6. 1982 (1 ♂), 5. 1983 (1 ♀), 5. 1984 (1 ♂); Škofja Loka (Podlubnik, 365 m), 28. 4. 2020 (1 ♀); Tosc (travnik, 1900 m), 10. 7. 2017 (2 ♂, 2 ♀).

Liliocerus tibialis

Villa & Villa, 1838

Razširjenost in biologija:

Liliocerus tibialis je redka visokogorska vrsta in je endemit Alp. Bila je ujeta v Avstriji, Nemčiji, Švici, Franciji in Italiji. Za Slovenijo do leta 2020 o najdbah ni bilo literarnih podatkov. Vrsta je velika 6–7 mm in ima eno generacijo na leto. Odrasli osebki po zaključenem prezimovanju že zgodaj spomladi odlagajo jajca na spodnjo stran listov hranilnih rastlin. Izglede ličinke se hranijo na različnih vrstah divjih lilij, zlasti na *Lilium mortagon* (turška lilija). Odraščajoče ličinke so tako kot pri drugih vrstah lilijevk zaščitene z debelim fekalnim ovojem. Ko odrastejo, se zabubijo v zemlji. Novi imagi se pojavijo pozno poleti in se takoj pričnejo hraniti. Po nekaj tednih odidejo na prezimovanje.

Po zunanjem izgledu je vrsta zelo podobna ostalim trem vrstam lilijevk, se pa razlikuje od njih po tem, da ima edina črno obarvane goleni.

Najdbe: Tosc (travnik, 1900 m), 10. 7. 2017 (1 ♀), 9. 9. 2020 (2 ♂); Tosc (travnik, 1850 m), 4. 9. 2019 (5 ♂, 3 ♀).

Liliocerus tibialis.

Naravna velikost: 7,7 mm.

Foto: Miroslava Kofler

Zaključek

Od štirih slovenskih vrst lilijevk so na Škofjeloškem prisotne kar tri: *Liliocerus lili*, *Liliocerus schneideri* in *Liliocerus merdigera*. Avtor prispevka je upal tudi na najdbo visokogorske vrste *Liliocerus tibialis* v najvišjih predelih Ratitovca, vendar vrsta tam očitno ni prisotna. Za našo najpogostejšo vrsto se je izkazala *Liliocerus schneideri*. Najdbe potrjujejo, da njen življenjski prostor sega od nižin (400 m n. m.) do gorskega sveta (1900 m n. m.). Na drugem mestu je vrsta *Liliocerus lili*. Samo nekaj posameznih najdb kaže na to, da je vrsta *Liliocerus merdigera* na Škofjeloškem redka.

Literatura:

Bezdek, Jan & Mlejnek, Roman: Chrysomelidae: Donaciinae, Criocerinae. V: *Folia Heyrowskyana* 27, Praha, 2016, str. 38–52.
Fauna Europaea, 2019: https://fauna-eu.org/edm-_dataportal/taxon/fa256ca5-70a5-43cc-82fa-b90d55f06d4d. Pridobljeno: 31. 10. 2019.

Käfer Europas, *Lilioceris*, 2020: coletonet.de/coleo/texte/lilioceris.htm. Pridobljeno: 13. 12. 2020.

Kofler, Bojan: Zanimive najdbe vrste *Lilioceris tibialis* Villa & Villa, 1838 v Sloveniji (Coleoptera: Chrysomelidae: Criocerinae). V: *Acta entomologica slovenica* 28/1, Ljubljana: Prirodoslovni muzej Slovenije in Slovensko entomološko društvo Štefana Michielija, 2020, str. 55–58.

Wikipedia – *Lilienhähnchen*: <https://de-wikipedia.org/wiki/Lilienhähnchen>. Pridobljeno: 11. 12. 2020.

Wikipedia – *Lilioceris*: <https://en.wikipedia.org/wiki/Lilioceris>. Pridobljeno: 8. 7. 2019.

Wikipedia – Škrlatna lilijevka: <https://sl.wikipedia.org/wiki/Škrlatna-lilijevka>. Pridobljeno: 11. 12. 2020.

Zahradnik, Jiri: *Käfer Mittel- und Nordwesteuropas*, Hamburg und Berlin, 1985, str. 278–279.